

Universal Declaration of Human Rights - Kabardian

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Цыху Хуэфацэхэм Теухуа Дунейнсо Джэпсалъэ

Дунейнсо къэрал зэгухьэныгъэм и зэхуэсу 1948 гъэм дыгъэгъазэм и 10-м цылам къыщаптац 217 А (III) зи бжыгъэ унафэмкIэ.

Дунейнсо Къэрал Зэгухьэныгъэм (ДКЪЗ) и Зэхуэсым егъэлур;

Дунейнсо цыхутгъэм къыхиубыдэ дэтхэнэ зы цыхури зэгухьэныгъэри;

мы джэпсалъэр сыгым щыгъуи я нэгум щIагъэтурэ мыбы къыщыхэц цыху хуэфацэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ я нэлэ зэрытрагъэтым, хуацI лъытэныгъэм егъэджэныгъэ-гъэсэнныгъэ гъуэгукIэ зрагъэужьыну;

хэгъэгу кIуэцIхэми дунейнсоми кIуэхукIэ нэхъри зыщызужь амалхэр зыхуагъэцхьэнурэ мы зэгухьэныгъэшхуэм хэт къэралхэм езым я лъэпкъхэри, я унафэм щIагъэт нэгъуэцI къэралхэм я лъэпкъхэри къызэцIиубыдэу, дунейнсом и дэнэ щIыпIи мы цыху хуэфацэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ лъэщу цызрагъэкIуэным, къыщаптэным, щIагъээцIэным хуцIэкъунхэу,

цыху хуэфацэхэм теухуауэ жылагъуэхэми лъэпкъхэми я зэхуэдэ идеал щапхъэхэр къэзыгъэуи мы дунейнсо джэпсалъэр.

1-нэ пычыгъуэ

Цыху псори цхьэхуити, я цыхьымрэ я хуэфацэхэмрэкIэ зэхуэдэу къалъхур. Акъыlrэ зэхэцIыкI гъуазэрэ ялэци, зыр зым зэкъуэи зэхэцIэ яку дэлъу зэхуцытын хуейхэц.

2-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхури зэхуэдэу хуитцI мы джэпсалъэм хэт цыху хуэфацэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ зыхуигъэцхьэнэу, зыщыц расэм, и фэм, цыхубз-цыхухъуу зэрыщытым, и бзэм, иыгъ диным, политичнэ е нэгъуэцI еплъыкIэу илэм, лъэпкъыу е цыху гуиу къызыхэкIам, мылтъкуу илэм, къыщалъхуа-къыздалъхуам емылгытауэ зэхэгъэжыншэу, хуэгъэкIуэтэныгъэншэу.

КъинэмыщIауэ, къэрал цхьэхуити, нэгъуэщIым и унафэ цIэти, цхьэхуитыжыныгъэ (автономие) зимыи, нэгъуэщIу зы цхьэхуитыныгъэ лъахъэ зытелъи, сыт хуэдэрей къэралым и цыхуу щытми дэтхэнэ зы цыхум зэхэгъэжыныгъэ хуацI хъунукъым зыщыц къэралым и политичнэ е юридическэ системэ е дунейнсо къэралхэм я зэхуакум цIлэ статусым къыхэкIыу.

3-нэ пычыгъуэ

Псэуныр, цхьэхуитыныр, шынагъуэншагъэр хэти и хуэфацэц.

4-нэ пычыгъуэ

Хэти ищылъыу илгытэ е ищылъыи илбгъэт хъунукъым, сыт хуэдэ щыкIэуи ищылъыгъэр, ищылI щэн-къэщэхуныр зыми хуэдэ мыхъуну къуэдыц.

5-нэ пычыгъуэ

Хэти лъэщыгъэ епхьэллэ хъунукъым, залымыгъэкӀэ, цӀыхугъэм къемызэгъу е и напэр зыгъэулынын хуэдэкӀэ удэзекӀуэ, апхуэдэ тезыр теплъхьэ хъунукъым.

6-нэ пычыгъуэ

Хэти хуэфанцӀэ дэнэ цӀыпӀи цӀыхуу, юридическэ лицоуэ къыпцалгытэнун.

7-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цӀыхури къэрал хабзэм и напцхьэ цызэхуэдӀэ икӀи къэрал хабзэм къэхъумэныгъэхэр зэхэгъэжыпӀэу, я зэхуэдӀу зыхуагъэпцхьэпӀэу хуитц, зэхэгъэжыпӀэу, зэхуэдӀу хуэфанцӀэ мы джэпсалгъэм къемызэгъ, зэхэгъэж зыхэлъ ІуэхуцӀафэхэми, апхуэдэ ІуэхуцӀафэм сыт хуэдӀуи тегъэгущуэнми къыпцалхъумэнун.

8-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цӀыхум хуитыныгъэ иӀэц хабзэ нэхъыпцхьэм е къэрал хабзэм къыринӀэс цӀыху хуэфанцӀэхэр зыкӀутэ ІуэхуцӀафэ къыпцыхукӀэ хуитыныгъэ зиӀэ хеяпцӀэхэм зыхуигъэзэнун, зыкӀыргъэхъумэнун.

9-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цӀыхури лажьэ имылӀу яубыд, ягъэтыс е егъэзыгъэкӀэ нэгъуэпцӀ цӀыпӀэ яху хъунукъым.

10-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цӀыхуми хуитыныгъэ иӀэц и хуэфанцӀэхэр, и хуитыныгъэхэр цаубзыхукӀэ икӀи езым зы лажьэ къыпцӀтралъхьэкӀэ зыми фӀэмылтыкӀ, зыми и унафэм цӀэмыт, имытетьхьэ хеяпцӀэ цхьэхуит псэхуитыр захуагъэкӀэ икӀи нахуэуэ и Іуэхум пригъэпцӀыну хуенун.

11-нэ пычыгъуэ

1. Зы лажьэ/пцӀапхьэджагъэ зытралъхьэ дэтхэнэ зы цӀыхури зпхунижын зыхуэныкӀуэнун шынагъуэншагъэхэр зыпцӀгъуэтыну хеипцӀэгъу нахуэм и кӀэхуыу, къэрал хабзэм тету ягъэкъуанпӀэхуи кӀэ хейуэ къалгытэр, мыхенфэ кърапгыркъым.

2. Хэти ягъэкъуанпӀэ хъунукъым, пцӀпцӀэм пчыгъуэ къэрал хабзэкӀэ е Дунейпсэ хабзэкӀэ пцӀапхьэджагъэу ямыбжа зы Іуэху зэрипцӀам е ипцӀапхьэу къапцыхъу зэримыпцӀам цхьэкӀэ. Хэти пцӀапхьэджагъэ пцӀпцӀам пчыгъуэ хуэгъуауу пчыта тезырым нэхъыбэ тралъхьэ хъунукъым.

12-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цӀыхум и гъапцӀэ унейм, и унагъуэм, и унэм е зэрызэрыпцӀэ пцӀыкӀэхэм цхьэхуэсыгъуэпӀэу зыри къыхэзэрыхъ хъунукъым, и напэм, и пцӀэм къелусэ Хэти хуитыныгъэ иӀэц мыпхуэдэ къыхэзэрыхъныгъэхэм къэрал хабзэкӀэ зыкӀыпцӀыргъэхъумэнун.

13-нэ пычыгъуэ

1. Дэтхэнэ зы цӀыхум хуитыныгъэ иӀэц дэтхэнэ зы къэрал и пцӀыналгъэм цхьэхуитыу пчызекӀуэнун, пчыпсэунун.

2. Дэтхэнэ зы цӀыхум хуитыныгъэ иӀэц езы и къэралри хэтун дэтхэнэ зы къэралым иӀапхьукӀыну икӀи пцӀэрыпцӀэу нигъэзэжыну.

14-нэ пычыгъуэ

1. Дэтхэнэ зы цыхум хунтыныгъэ илэц залымыгъэ/лей кыщрахым и цхьэр нэгъуэщӀ кӕрал пригъэзыну, цхьаегъэзыныгъэ амалхэр зыхуигъэщхьэнэну.

2. Ауэ пэжыпӕу политичнӕу цымыт цӕлхъэджагъэхэм е Дунейнсо кӕрал зэгухьам и мурад, и бзыпхъэ кӕмызэгъӀуӕхуцӕфӕхэм кыыхӕкӀ дауӕдапцӕхэм цыгъуэ мы хунтыныгъэр зыхуэбгъэщхьэнӕ хъунукъым.

15-нӕ пычыгъуэ

1. Дэтхэнэ зы цыхум хунтыныгъэ илэц зы кӕралым и цыхуу цытыну.

2. Дэтхэнэ зы цыхур зыцыхуу цыт кӕралым цхьӕусыгъуӕннӕу хӕбгъӕкӀ е нэгъуэщӀ кӕралым и цыху хъуну илӕ хунтыныгъӕм хӕбгъӕн хъунукъым.

16-нӕ пычыгъуэ

1. Зи ныбжӕ прикъуа дэтхэнэ зы цыхухъуми цыхубзми хунтыныгъэ илэц кызыыхӕкӀа лӕпкъым, зи цыхуу цыт кӕралым е дину ифыгъым кыыхӕкӀ пӕрыуӕгъу кыыхуӕмыуву, хунту кыппӕну, дӕкӀуӕну, унагъуэ нухуӕну.

2. Зӕрыппӕн-зӕдӕкӀуӕным теухуа зӕзӕгъыныгъэр (нӕчыхьыр), зӕрыппӕну-зӕдӕкӀуӕнухэм езым я цхьӕхунтыныгъэ пӕжрӕ я фӕлфыныгъэ икӕурӕкӀа яухуэр.

3. Унагъуэр, жылагъуэ-лӕпкӕ псӕукӀӕм и лӕабжӕ нӕхъыпцхьӕнцӕ, жылӕми кӕралми кӕхъумӕр.

17-нӕ пычыгъуэ

1. Дэтхэнэ зы цыхум хунтыныгъэ илэц езым и унейуэ е нэгъуэщӀхэр илӕхьӕгъууэ мылӕку зригъӕлӕну.

2. Дэтхэнэ зы цыхур цхьӕусыгъуӕннӕу и мылӕку пӕлӕщӀа е лӕымылӕсыф пцӕы хъунукъым.

18-нӕ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум гупсысӕ, зӕхӕнцӕ икӀи дин хунтыныгъэ илэц. Мы хунтыныгъӕм кызыӕнцӕубыдӕр и закъууэ е гуну, нахууэ е унейуэ (щӕхуу) и тхьӕхуӕлӕуӕрыпцӕнхэр, и динкӀа цӕлпхьӕхэр нӕрылӕагъуу яригъӕнцӕн, игъӕзӕнцӕн хунтыныгъӕри.

19-нӕ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хунтыныгъэ илэц зӕрыхуейуэ гупсысӕну, и гупсысӕхэр кыпӕуӕтӕну. Мы хунтыныгъӕм хӕтц цыхур и гупсысӕхэм кыыхӕкӀкӀа зыми кыимыгъӕгумӕнцӕныну, кӕралыгъуэ гъунапкӕхэм емылгытауэ цӕлныгъӕхэр, гупсысӕхэр сыт хуӕдӕрей гъуӕгукӀи кӕхутӕн-кӕӕнщытӕн, зылӕрыгъӕхьӕн хунтыныгъӕри.

20-нӕ пычыгъуэ

1. Хӕти хунтыныгъэ илэц лӕцӕннӕу, зауӕ-банӕннӕу зӕхуӕсыну, хасӕ нухуӕну, ухуа хасӕм хыхьӕну.

2. Хӕти зы хасӕ хыхьӕну ебгъӕз хъунукъым.

21-нӕ пычыгъуэ

1. Дэтхэнэ зы цыхум хунтыныгъэ илэц занцӕу езым е хунту кыыхиха и лыкӀуӕхэм я лӕкӀа кӕралым и зегъӕкӀуӕн лӕуххэм хыхьӕну, хӕлӕбӕну.

2. Дэтхэнэ зы цыхум хунтыныгъэ илэц и кӕралым цыхубӕм кыыхузӕригъӕнӕнцӕ амалхэр зӕхӕгъӕжыппӕу, псом хуӕдӕу зыхуигъӕщхьӕнӕну.

3. Хьыкумэт Іэщхьэтетныгъэм и лъабжьэр къэралым и цыхубэм и фІэигъуэныгъэрщ. А фІэигъуэныгъэр утыку къохьэр щэху щыклэм тет хэхыныгъэ хунт захуэхуэ е цыхухэм я фІэигъуэныгъэхэр щхьэхунт-псэхунту къызэрагъэльтэгъуэфыну гъэпса нэгъуэщІ щыклэхуэ, зи ныбжь прикьуа цыху псоми яхузэлухауэ, я Іэлтхэми зэхуэдэ гуащІэ яІэуэ, шалтэ гъэнэхуакІэ къытрагъээзжхэмкІэ.

22-нэ пычыгъуэ

Цыхубэ жылагъуэм зэрыщыщым ельтытауэ дэтхэнэ зы цыхум хуэфанщэщ социалнэ къэхъумэныгъэ. Къэрал гуащІэкІэ е къэралыгъуэхэм я зэдэлэпыкъуныгъэкІэ икІи дэтхэнэ зы къэралым езым и гъэпсыклэмрэ и амалхэмрэ ельтытауэ дэтхэнэ зы цыхум хунтыныгъэ иІэщ и напэрэ и цыхугъэрэкІэ тыншу зэрызнужыныу экономикэ, социалнэ икІи щІэнхабзэ ІуэхукІэ зыхуэныкъуэну амалхэр прагъэгъуэтыну.

23-нэ пычыгъуэ

1. Дэтхэнэ зы цыхум хунтыныгъэ иІэщ лэжьэну, и Іуэхур хунту къыхихыну, захуагъэкІэ икІи хуэфІ амалхэмкІэ лэжьэну икІи Іуэхуншагъэм къыщахъумэну.
2. Дэтхэнэ зы цыхум хунтыныгъэ иІэщ зэхэгъэжыннэу зэхуэдэ Іуэху панщІэ зэхуэдэ лэжьанщІэ къратыну.
3. Дэтхэнэ зы цыхум хунтыныгъэ иІэщ езыри и унагъуэри цыхум хуэфанщэн псэукІэ иІэу зыгъэпсэун, щыхуейм деж зылтыІэсыфыну социалнэ хъумэныгъэхэмкІэ щІэгъэбыдауэ зы псэукІэ амал къезытын зы лэжьанщІэ хуэфІ къылэрыхъэну.
4. Дэтхэнэ зы цыхум хунтыныгъэ иІэщ езым и флагъэ панщІэ хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхиншэну, анхуэдэ зэхэпам хыхъэну, хэтыну.

24-нэ пычыгъуэ

Дэтхэнэ зы цыхум хунтыныгъэ иІэщ зигъэпсэхуну, и нэгү зригъэужыныу, псом хуэмыдэу и лъэжьэгъуэ шалтэр цыху хуэфанщэ щанхъэм иту къыхуагъэпсыну, шалтэ гъэнэхуакІэ и лъэжьанщІэри къратурэ гъэпсэхуакІуэ дэкІыну.

25-нэ пычыгъуэ

1. Дэтхэнэ зы цыхум хунтыныгъэ иІэщ езыри и унагъуэри узыншэн, тхьэгъуэ хуэфанщэ иІэу псэун панщІэ шхыныгъуэ, фанщэ, унэ икІи медицинскэ дэлэпыкъуныгъэ иІэуэтыну. Хэти хунтыныгъэ иІэщ, Іуэхуншагъэ, сымаджагъэ, хукъуагъэ, лыгъуабагъэ, фызабагъэ, жыгъэ икІи езым имыІэщІагъэ Іуэхутъуэхэм къыхэкІ амалыншагъэ, тхьэмыщІагъэ къыльтысу щытмэ къыщахъумэну, кърагъэлыну.
2. Анэхэмрэ сабийхэмрэ хунтыныгъэ яІэщ хэхауэ къыкІэлтылтылхуэ, къыдэлэпыкъунхуэ. Зэрыша зэлІ-зэфыз и бынуні зэмыщхьэгъусэхэм къалтхуауні щыррет, сабий псоми я зэхуэдэу, зэхэгъэжыннэу хуагъэщхьэпэр а зы социалнэ къэхъумэныгъэ амалхэр.

26-нэ пычыгъуэ

1. Дэтхэнэ зы цыхур хунтщІ гъэсэныгъэ зэригъэгъуэтыну. Гъэсэныгъэр, нэхъ мащІэ дыдэу къанщІэмэ икІи лъабжьэ гъэсэныгъэр ахьшэннэщ. НэщІэдзэ гъэсэныгъэр зумыгъэлэнкІэ амал зимыІэуэ егъэзыгъуэщ. Техникэ икІи ІэщІагъэ гъэсэныгъэр хэти хузэлухагъэнущ. ИщІэ гъэсэныгъэр зэхэгъэжыннэу хэти хузэлухауэ щытын хуейщ езым и сэнауш (талант) ельтытауэ.
2. Гъэсэныгъэр цыхум и цыхугъэм икъуу зригъэужыным хуэфІыу гъэпсауэ икІи цыху хуэфанщэхэмрэ хунтыныгъэ нэхьыщхьэхэмрэ хуащІ цыхьыр, лгытэныгъэр игъэльтэщыным, щІигъэбыдэным хуэунэтІауэ щытын хуейщ. Гъэсэныгъэм цыхухэр хущІигъэкъун хуейщ расэ псоми, лъэпкъ псоми, дин

гун псоми я зэхуакум гулгытэ, зэгурылуэ, зэхуэфыныгъэ, зэныбжьэгъугъэ дэлтыну икӀи мамырныгъэр кыыхъумэн пашцӀэ Дунейнсо Къэрал Зэгухъаныгъэм иригъэкӀуэкӀ лъэжыгъэм зригъэужьу пцӀтын хуейц.

3. Сабийхэм прагъэгъуэтыну гъэсэныгъэр зыхуэдэнур кыыхэзыхыну хуитыр, псом япэрауэ и анэ-адэрц.

27-нэ пычыгъуэ

1. Хэти хуитыныгъэ иӀэц цӀыхубэм и цӀэнхабзэ гъацӀэм хуиту ныхыхъэну, гъуазджэр зыхуигъэщхъэпэну, цӀэныгъэ зыужьыныгъэм хэтыну икӀи ар зыхуигъэщхъэпэну.

2. Хэти хуитыныгъэ иӀэц езым кыигъэцӀа цӀэныгъэ, жьабзэ (литературэ), гъуазджэ лӀэцӀагъэхэм мылъкуу, пцӀэуэ, цӀыхуэ кыпӀэкӀуэу хъуар кыыхуахъумэну.

28-нэ пычыгъуэ

Хэти хуэфанцӀэ мы джэпсалгъэм кыпӀыхэц цӀыху хуэфанцӀэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ цагъээцӀэфыну зы социалнэ икӀи дунейнсо гъэпсыкӀэ системэ пцӀэну.

29-нэ пычыгъуэ

1. Хэти езым и цӀыхугъэм хуиту икӀи икъуу зригъэужьыну амал къезыт цӀыхубэ жылагъуэм и къэралми хуицӀэжыпхъэ ицӀэрыгъхэр иӀэц.

2. Хэти и хуэфанцӀэхэр зыпӀыхуигъэщхъэпӀэ икӀи и хуитыныгъэхэр пцӀэзэрихъэкӀэ, нэгъуэцӀхэм я хуэфанцӀэхэмрэ я хуитыныгъэхэмрэ хуэгъэпӀэжып, абыхэм цӀыхь, лъытэныгъэ кыыхуегъэцӀын икӀи демократичэскэ жылагъуэм здацӀтэ цӀэнхабзэр (этнкэр), жылагъуэ гъэпсыкӀэр, пцӀэкӀэр егъэфӀэкӀуэным и амалхэр къэхъума хъун пашцӀэ хэхауэ къэрал хабзэкӀэ гъэнэхуа гъунапкъэхэм епхауэ пцӀтц.

3. Дауи иррехъу, мы цӀыху хуэфанцӀэхэмрэ хуитыныгъэхэмрэ зыхуэбгъэщхъэпэ, зепхъэ хъунукъым Дунейнсо Къэрал Зэгухъам и гурылгъ-гурыпцӀэхэмрэ и бзыпхъэхэмрэ (принципхэмрэ) къемызэгъуу.

30-нэ пычыгъуэ

Мы джэпсалгъэм кыыхуиубыдэ дэтхэнэ зы хабзэ гъэувар зыгурыбгъаӀуэ хъунукъым мыбы кыпӀиуэтыкӀа хабзэ гъэувахэм пцӀц гуэр иӀэтыну, нукъуэну дэтхэнэ зы къэралн, гуш, нэрыбг и хуитыныгъэ ирит хуэдэу.